

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้วยวิธีการดำเนินงานทั้งโรงเรียน (whole school approach) แบบการวิจัยเป็นฐาน (research – based approach) และแบบใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือ มีแนวคิดและแนวทางหลัก ๆ 3 ประการ คือ¹

1. ผู้เรียนและการเรียนรู้ โครงการนี้ต้องการเน้นเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้คนไทยทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น ผู้เรียนของโครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ จึงประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเป็นผู้นำของโรงเรียนและแบบอย่างของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้บริหารอาจเริ่มจากการประเมินสถานภาพของตนเองและของโรงเรียน ทั้งโรงว่ามีศักยภาพด้านใด และเพียงใด แล้วนำไปเป็นฐานในการพัฒนาให้โรงเรียนมีระบบโครงสร้างและวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการกระจายอำนาจ การตัดสินใจโดยองค์บุคคล การพัฒนาบุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งโรงเรียน เป็นต้น ผู้บริหารจะใช้การปฏิบัติจริงและการประเมินผลเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะคิด ที่จะบริหารจัดการตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพ และการแก้ปัญหาของนักเรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม เรื่องการบริหารโดยใช้ฐานโรงเรียน หรือใช้โรงเรียนเป็นฐาน)

1.2 ครู ในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน และเป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูอาจเริ่มจากการประเมินสถานภาพของตนเอง และ

---

¹เลขา ปิยะอัจฉริยะ และนางลักขณ์ วิรัชชัย. แนวทางการวิจัยปฏิบัติการในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2544), หน้า 1-4.

ของชั้นเรียน/นักเรียนว่ามีศักยภาพด้านใด และเพียงใด แล้วนำไปเป็นฐานในการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนของตนให้มีคุณภาพ ครูจะใช้การปฏิบัติจริง และการประเมินผลให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ครูจะมุ่งแก้ปัญหาของนักเรียน ปรับปรุงและพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ/วิชา เทคนิค และกระบวนการเรียนการสอน (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมเรื่อง 5 ทฤษฎีการเรียนรู้ – การเรียนรู้ อย่างมีความสุข การพัฒนากระบวนการคิด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การพัฒนาสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยศิลป ดนตรี กีฬา และการฝึกฝนกาย วาจา ใจ)

นอกจากนี้ครูอาจเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน จาก การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนครู จากนักวิจัยภายนอก/ผู้สนับสนุน จากปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ครูกับนักเรียน ทั้งนี้ครูอาจเริ่มต้นจากการเปิดใจกว้าง รักรู้นวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลง ใหม่ ๆ ในโรงเรียน พร้อมทั้งจะร่วมคิด ร่วมทำงาน เพื่อนักเรียนและส่วนรวม วิพากษ์ วิจารณ์ และให้ข้อมูลย้อนกลับทางสร้างสรรค์แก่ผู้อื่นอย่างจริงจัง และยอมรับความคิดเห็น และคำวิพากษ์วิจารณ์จากทุกคน เพื่อพัฒนางานในหน้าที่ให้ดีขึ้น

1.3 นักเรียน ในฐานะผู้เรียนที่จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการคอยรับความรู้ อย่างเดียว (Passive) มาเป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น ตื่นตัว (Active) ในการลงมือกระทำเพื่อ ให้เกิดความรู้ ความคิด ทักษะการแก้ปัญหา การทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การ สร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ และพัฒนาวิธีเรียนรู้ตามความถนัดและเหมาะสมกับจริตและลีลา ของตน เป็นต้น

1.4 นักวิจัยภายนอก/ผู้สนับสนุน ครู ผู้บริหารและนักเรียนสามารถเรียนรู้ ร่วมกับผู้อื่นที่พร้อมจะสนับสนุนโดยร่วมเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหา ค้นหาและพัฒนาแนวทาง ปฏิบัติใหม่ ๆ รวมทั้งเป็นผู้ให้กำลังใจ กระตุ้น ชี้แนะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนความคิด ให้กับครูและผู้บริหารหรือนักเรียน ผู้สนับสนุนอาจเป็นเพื่อนนักเรียน เพื่อนครู เพื่อน ผู้บริหาร หรืออาจเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญ เป็นนักวิชาการมีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนเหล่านี้อาจอยู่ในโรงเรียนและสังกัดเดียวกับครูหรือผู้บริหาร หรือมาจากนอกโรงเรียน ต่างสังกัดกันก็ได้

ในโครงการนี้มีการดำเนินการให้แต่ละโรงเรียนมีผู้สนับสนุนเป็นนักวิจัยภายนอก ที่จะทำหน้าที่และบทบาทเรียนรู้ร่วมดังกล่าวแล้ว แต่โรงเรียนยังสามารถเสาะหา และทำงาน กับกัลยาณมิตรอื่น ๆ ได้อีกมากมาย

2. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยึดหลักการปฏิรูปการเรียนรู้ตามสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีเจตนาให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงผู้เรียนในฐานะเป็น “คน” มีชีวิตจิตใจ มีศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ รวมทั้งมีสิทธิ์และหน้าที่เท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคมไทย และสังคมโลก ดังนั้นการจัดกระบวนการเรียนรู้จะต้องมุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน นั่นคือการจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนา “คน” ในฐานะเป็นคนแต่ละคน (ปัจเจกชน) และเป็นสมาชิกของ “กลุ่มคน” (สังคม) ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและสร้างสรรค์ และมีความสุขในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจากหนังสือปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)

3. การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดทั้งโรงเรียน โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย โรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมงานและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิด ทักษะคิด และพฤติกรรมการทำงานของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนให้เป็นไปตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา

ภารกิจปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนในโครงการมี 5 ส่วน ซึ่งจะเชื่อมโยงเกี่ยวข้องต่อเนื่องกัน ดังนี้

3.1 ปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนหลักในโครงการประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน นักวิจัยภายนอกหรือผู้สนับสนุน ดังกล่าวแล้วข้างต้น การปฏิรูปการเรียนรู้คือการปรับบทบาทการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มเหล่านี้ เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกกลุ่มให้เต็มตามศักยภาพ และผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด

3.2 ปฏิรูปการสอนของครู การปฏิรูปการสอนของครูจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อครูมีการปฏิรูปการเรียนรู้ นั่นคือ ครูเรียนรู้และถั่งมือค้นหา พัฒนา ทดลองวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ หรือปรับปรุงวิธีการเดิมให้การสอนการทำงานของครูและการเรียนรู้ของนักเรียนมีคุณภาพและปัญหาของนักเรียนได้รับการแก้ไขทันที่

3.3 ปฏิรูปการบริหารของผู้บริหาร การปฏิรูปการบริหารของผู้บริหารจะเกิดขึ้นได้ต่อเพื่อผู้บริหารมีการปฏิรูปการเรียนรู้ นั่นคือ ผู้บริหารเรียนและลงมือปรับปรุงการบริหารจัดการโรงเรียน ค้นหา พัฒนา ทดลอง วิธีการและเทคนิคเชิงกลยุทธ์ มุ่งแก้ปัญหาของนักเรียนของครู และบุคลากรได้ทันการ ส่งผลให้นักเรียน ครู และบุคลากรของโรงเรียนมีคุณภาพ อีกนัยหนึ่งคือ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และโรงเรียนทั้งโรงเรียนให้หลักประกันว่า ผู้รับบริการจะได้รับการศึกษาตามมาตรฐานการพัฒนา

3.4 การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลจากการพัฒนาคุณภาพตนเองของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินไปพร้อมกันทั้งโรงเรียน ด้วยการเรียนรู้ และการประเมินผลเพื่อตรวจสอบและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ คือการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอันเป็นการสร้างความมั่นใจว่า ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา หรือโรงเรียนทั้งโรงเรียน สามารถพัฒนาคุณภาพของนักเรียนได้ตามเป้าหมาย ตามเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนต้องการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันกำหนดไว้

3.5 การประกันคุณภาพภายนอก เมื่อโรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สามารถดำเนินการดังกล่าวข้างต้น ทั้ง 4 ส่วนได้ผลเป็นที่พอใจในโรงเรียน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก็ย่อมเกิดความมั่นใจว่า โรงเรียนรู้จักและมองตนเองด้วยการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทำให้โรงเรียนมีฐานข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพนักเรียน และมีความพร้อมเสมอในการขอรับการประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกที่รับผิดชอบ

จากหลักแนวคิดสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 กลุ่มคือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และนักวิจัย/ผู้สนับสนุน เป็นหัวใจสำคัญของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เมื่อมีการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว จึงมีผลถึงการปฏิรูปการสอนของครู การปฏิรูปการบริหาร และการประกันคุณภาพ กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แสดงด้วยแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 5 กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

วงจรการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ

การปฏิรูปการเรียนรู้ทำได้หลายวิธีโดยใช้เครื่องมือแตกต่างกัน ในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการเป็นเครื่องมือ ดังนั้นผู้เรียนทุกกลุ่มจึงเป็นนักวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ครูนักวิจัย นักเรียน นักวิจัย ผู้บริหารนักวิจัย และผู้สนับสนุนหรือนักวิจัยภายนอก การเรียนรู้ของนักเรียนใน

โครงการเป็นกระบวนการเรียนรู้ยาวเป็นระบบที่มีการวิจัยปฏิบัติการเป็นพื้นฐาน วงจรการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการเป็นวงจร PDCA * ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้¹

1. วางแผน (Plan = P) ผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย ครูนักวิจัย ผู้บริหารนักวิจัย และผู้สนับสนุนหรือนักวิจัยภายนอก จะเริ่มต้นด้วยการวางแผนการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ กำหนดจุดมุ่งหมายจากฐานตนเอง หรือประสบการณ์เดิม ซึ่งจะได้ข้อมูล สาระหรือประเด็นปัญหา ในการวิจัยจากการประเมินสถานภาพของตนเอง และของโรงเรียนเป็นภาพรวม (Pre - Test) ขอบเขต และปัญหาวิจัยปฏิบัติ ควรจะแคบและเฉพาะเจาะจงเพื่อมุ่งนำผลไปใช้แก้ปัญหาพัฒนาการเรียนรู้ ของนักเรียนในโรงเรียนนั้น ไม่ได้หวังผลการนำไปใช้ในวงกว้างหรือไปใช้อ้างอิงโดยทั่วไป ดังนั้น นักวิจัยในโครงการจะต้องกำหนดเนื้อหาและวิธีการวิจัยให้ได้ผลตามความเฉพาะเจาะจงนี้

2. การลงมือปฏิบัติ (Do = D) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ หรือการพัฒนาตนเอง อาจทำได้หลายแบบ แต่ผลที่ได้มากที่สุดมักมาจากการลงมือกระทำอย่างเป็นระบบ โดย นักวิจัยแต่ละกลุ่มดังนี้

2.1 ครูนักวิจัย งานวิจัยปฏิบัติการของครูนักวิจัยเพื่อการเรียนรู้ของตนเอง มุ่งเน้นที่ กระบวนการเรียนการสอน บริบทของชั้นเรียน คุณลักษณะของผู้เรียน และความถนัดความสามารถ ของครูเอง การวิจัยของครูมักเกิดขึ้น เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน แล้ว ครูต้องการค้นหาคำตอบหรือวิธีการแก้ไขปัญหานั้น งานวิจัยจึงเป็นการทำความเข้าใจปัญหา หรือสถานการณ์ที่ทำให้เกิดปัญหา โดยครูอาจใช้วิธีการศึกษานักเรียนเป็นกรณีเฉพาะ การวิเคราะห์ พฤติกรรมของนักเรียน/ของชั้นเรียน หรือการทำการสำรวจนักเรียน/ชั้นเรียนเป็นรายกลุ่ม รายห้อง หรือหลาย ๆ ห้องที่ครูนักวิจัยรับผิดชอบการเรียนการสอนอยู่ เป็นต้น นอกจากนี้ ครูนักวิจัยสามารถศึกษาเพื่อคิดค้นหาและมุ่งพัฒนากระบวนการและเทคนิควิธีการสอน การปรับ พฤติกรรมนักเรียนด้วยแนวทางใหม่ หรือการพัฒนา/สร้างสื่อการเรียนรู้ ชุดการสอน เป็นต้น แต่ ทั้งนี้ ผลจากการวิจัยทดลองปฏิบัติการดังกล่าวจะต้องเป็นประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

---

*วงจร PDCA สามารถเทียบได้กับวงจร PAOR ซึ่งใช้กันมากในกระบวนการ วิจัยคือ Plan วางแผน Act ลงมือทำ Observe สังเกตเพื่อตรวจสอบผล และ Reflect สะท้อนข้อมูล / ความคิด (Kemmis, 1988 ; Freeman , 1988; Stringer, 1966)

¹เลขา ปิยะอัจฉริยะ และนางลลิตา วิรัชชัย. แนวทางการวิจัยปฏิบัติการใน โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน. (กรุงเทพมหานคร : สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2544) , หน้า 6 - 12.

2.2 ผู้บริหารนักวิจัย ในโครงการนี้ได้เสนอแนะให้ผู้บริหารนักวิจัยเรียนรู้รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นรากฐาน (School – Based Management = SBM) การวิจัยปฏิบัติการของโรงเรียน จึงเป็นลักษณะของการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนแต่ละโรงเรียน (ต่างโรงเรียนต่างคิดไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเดียวกัน) แล้วจึงลงมือทำเป็นงานตามแนวทางนั้น มีการประเมินได้ผลเป็นประการใดก็สรุปเป็นบทเรียน

ในฐานะเป็นผู้นำของโรงเรียน ภารกิจหลักอีกส่วนหนึ่งของผู้บริหารนักวิจัยในการเข้าร่วมโครงการนี้คือ โรงเรียนจะได้ลงมือดำเนินการประกันคุณภาพภายในในลักษณะที่เป็นการริเริ่มตัดสินใจด้วยตนเอง โดยใช้แนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นหลัก โครงการได้เสนอแนะแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ดังนี้

2.2.1 การยึดผลของการจัดการเรียนการสอนของครู และการบริหารจัดการโรงเรียนของผู้บริหารที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคนอย่างมีคุณภาพ เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด

2.2.2 การพัฒนานักเรียนอย่างมีคุณภาพ ขึ้นอยู่กับผลดีที่ครูและผู้บริหารได้ศึกษา/วิจัยปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ของตนเอง แล้วนำผลไปใช้พัฒนาการเรียนรู้และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับนักเรียน

2.2.3 การพัฒนาสำหรับครู ผลดีที่เกิดกับนักเรียนจะมาจากการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการทำงานด้านการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพของครู

2.2.4 การพัฒนาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ผลดีที่เกิดกับนักเรียนจะมาจากการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการทำงานด้านการบริหารจัดการโดยใช้ฐานโรงเรียน (SBM) ที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาของนักเรียนรอบด้านได้ทันการและอย่างมีคุณภาพ

2.2.5 การพัฒนาสำหรับโรงเรียน บรรยากาศการทำงานเป็นไปในลักษณะการเรียนรู้ตลอดเวลาจนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียน ครู ผู้บริหาร บุคลากรอื่น ๆ และคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นวัฒนธรรม และบรรยากาศของโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา

2.3 นักวิจัยภายนอก/ผู้สนับสนุน ภารกิจในการวิจัยเชิงปฏิบัติการส่วนใหญ่ของนักวิจัยภายนอก มักจะมาจากคำขอของครูและผู้บริหาร คือ ความช่วยเหลือทางวิชาการเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนของครู การทดลองรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน รูปแบบใช้

ฐานโรงเรียน เป็นต้น ดังนั้น นักวิจัยภายนอกจึงมีความรู้สึกว่าคุณต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ เมื่อนักวิจัยภายนอกรู้สึกว่าคุณไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ จึงมีความกังวล แท้จริงแล้วการลงมือช่วยเหลือโรงเรียนสามารถทำได้โดยการเสนอแนะบุคคลที่มีความรู้หรือประสบการณ์ตรงในเรื่องที่ครู/ผู้บริหารต้องการ แล้วให้โรงเรียนจัดการเชิญบุคคลเหล่านั้นให้เข้ามาช่วยเป็นวิทยากรบ้าง เพื่อนคู่คิดบ้าง หรือแนะนำหนังสือ เอกสารที่เกี่ยวข้องให้โรงเรียนได้ศึกษา แล้วนักวิจัยภายนอกเข้าร่วมการประชุม อภิปราย สะท้อนความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่ทำ/ที่ศึกษาด้วยตนเอง แล้วช่วยกันสรุปให้ได้แนวทางนำไปปฏิบัติได้ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน นักวิจัยภายนอกจะเป็นผู้ร่วมวางแผน ร่วมสังเกตการณ์ ร่วมเก็บข้อมูล วิเคราะห์และสะท้อนผลกลับให้ครูหรือผู้บริหารได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันกับตนได้ นอกจากนี้ นักวิจัยภายนอกจะเป็นผู้คอยเตือน ให้กำลังใจ และแนะนำ หรือนิเทศให้ครูและผู้บริหารดำเนินการวิจัยปฏิบัติการของตนเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน และการบริหารจัดการโรงเรียนตามปกติ

3. การตรวจสอบ/ประเมินผล (Check = C) ในกระบวนการเรียนรู้ หรือการวิจัยที่ผู้เรียน/ผู้วิจัยต้องการสืบหาข้อเท็จจริง ค้นหาคำตอบ สร้างความรู้ใหม่ ทดลองหรือออกแบบนวัตกรรม การตรวจสอบและการประเมินผลจะต้องมีการสังเกตผล รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการตรวจสอบนี้ดูเหมือนจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้ แต่แท้จริงแล้วในการวางแผนเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้/ การวิจัย นักวิจัยจำเป็นต้องวางแผนตรวจสอบหรือประเมินผลตามจุดมุ่งหมายเหล่านั้นไปด้วยพร้อมกันโดยกำหนดให้ชัดเจนว่า :

- ประเมินเพื่ออะไร หรือ การกำหนดจุดมุ่งหมายการประเมิน
- ประเมินอะไร หรือ การวิเคราะห์/นิยามสิ่งที่ประเมิน
- ประเมินอย่างไร หรือ การออกแบบเทคนิค/เครื่องมือประเมิน
- ประเมินได้อะไร หรือ การตัดสินคุณค่าผลที่ประเมิน
- แจ้งผลการประเมินแบบใด หรือการรายงานผลการประเมิน

3.1 วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบหรือประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ หรือการวิจัยปฏิบัติการ ในโครงการนี้นักวิจัยอาจกำหนดได้ดังนี้

1. เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกกลุ่มในโครงการ
2. เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data)
3. เพื่อเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลง
4. เพื่อให้ได้สารสนเทศ/จุดคอ/ข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุง

5. เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับแก่โรงเรียนในโครงการฯ

6. เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อตอบคำถามการวิจัยของโครงการ

3.2 การวิเคราะห์หรือนิยามสิ่งที่จะประเมิน เมื่อทราบว่าจะประเมินเพื่ออะไรแล้ว ก็ควรกำหนดสิ่งที่จะประเมินหรือสังเกต ตรวจสอบ ซึ่งในเอกสารฉบับนี้ตอนต้นได้กล่าวถึงภารกิจการปฏิรูป 5 ส่วน ที่โรงเรียนในโครงการฯ จะดำเนินการใช้การประเมินผลเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน จึงจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้สนับสนุนร่วมกันวิเคราะห์เพื่อกำหนด หรือให้คำนิยามสิ่งที่ต้องการประเมิน ทั้งด้านเนื้อหาสาระและด้านบุคคล ที่จะถูกประเมิน รวมทั้งผู้ที่จะประเมินด้วย ตัวอย่างเช่น

- สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการนิยามที่ชัดเจนว่า “การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน” (SBM) มีความหมายอย่างไรในบริบทของโรงเรียนตนเอง และสร้างแบบวัดประเมินผลที่เกิดขึ้น โดยยึดผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นเป้าหมายหลัก การใช้ผลการประเมินนักเรียนของครูแต่ละคนอาจจะไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมด้านการประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหาร คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษา อาจารย์ร่วมกันกำหนดนิยามและตัวบ่งชี้เป็นมาตรฐานภายในของโรงเรียนเพื่อประเมินนักเรียนเพิ่มเติม รวมทั้งประเมินงานด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนด้วย ผู้ประเมินผู้บริหารอาจเป็นตัวเอง เพื่อนครู เพื่อนผู้บริหาร นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เป็นต้น

- สำหรับครู ต้องการนิยามที่ชัดเจนว่า “การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” ในบริบทของครู ของชั้นเรียน มีความหมายอย่างไร และสร้างแบบวัด/ประเมินผล มีตัวบ่งชี้ที่บอกว่า ลักษณะอย่างนี้เป็นผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจะสะท้อนถึงผลการเรียนรู้โดยการบริหารจัดการ/ทดลองปฏิบัติการวิจัยของครู ผู้ประเมินครูอาจเป็นตัวเอง เพื่อนครู ผู้บริหาร และนักเรียน เป็นต้น

- สำหรับนักเรียน ในฐานะที่ได้รับผลกระทบเป็นเป้าหมายหลักของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ย่อมต้องมีส่วนเป็นผู้ประเมินโรงเรียน ซึ่งรวมถึงประเมินการบริหารจัดการของผู้บริหารและการจัดการเรียนการสอนของครู นอกจากนักเรียนแต่ละคนจะเป็นผู้ประเมินแล้ว ยังสามารถประเมินในภาพของคณะกรรมการนักเรียน หรือสถานักเรียน ซึ่งเป็นกลไกที่สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนิยาม เกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพภายในของโรงเรียน รวมทั้งนักเรียนจะเป็นผู้ถูกประเมินโดยตนเอง เพื่อนครู และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

- นักวิจัยภายนอก/ผู้สนับสนุน จะทำงานในลักษณะส่งเสริมให้ โรงเรียน คิดเอง สร้างเอง ลงมือทำเอง และประเมินเอง จึงจำเป็นที่จะต้องรู้แหล่งข้อมูล เพียงพอที่จะ เสนอแนะ เช่น จัดหาเอกสาร แนวทางหรือนิยามไปให้เป็นอย่าง และร่วมช่วยให้โรงเรียน วิเคราะห์/นิยาม สิ่งที่จะประเมิน รวมทั้งสร้างเครื่องมือแบบวัด/ประเมินผลตามที่ต้องการจริง ๆ และที่เหมาะสมกับเนื้อหา เป็นต้น นอกจากนี้ งานของนักวิจัยภายนอกยังครอบคลุมการ ประเมินผลงานของตนเองในการสนับสนุนวิชาการ การที่จะปรึกษา และอีกหลายบทบาท หากได้ทำจริงตามที่โรงเรียนร้องขอ ผู้ประเมินนักวิจัยภายนอกอาจเป็น ครู ผู้บริหาร เพื่อน นักวิจัยภายนอกหรือตนเอง เป็นต้น

3.3 วิธีการประเมินผล ในโครงการนี้ การประเมินผลเป็นเครื่องมือในการวิจัย ปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนหลายกลุ่ม ผู้ประเมินสำหรับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม จึงไม่ จำเป็นต้องเป็นนักวิจัยคนเดียว ตามที่เสนอแนะไว้ข้างต้น ผลการประเมินที่ได้ในแต่ละกลุ่ม ผู้เรียนจึงมาจากหลายแหล่งและมีผู้ประเมินหลายกลุ่มได้ วิธีการประเมินผลก็เช่นเดียวกัน ควรใช้หลักหลากหลายวิธี

หากโรงเรียน หรือผู้ประเมินผู้รับการประเมินขาดความพร้อมที่จะใช้วิธีการ หรือเทคนิคที่ยากซับซ้อน นักวิจัยควรใช้แบบที่ตนมีความรู้ ความชำนาญ และง่าย ตรงไปตรง มาที่สุดสำหรับตนเอง ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่มี ไม่ใช่ว่าประเด็นสำคัญ แต่โครงการฯ ต้องการข้อมูลที่สะท้อนการทำงานจริงของครูและผู้บริหาร รวมทั้งคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาที่ได้พยายามกันเต็มที่แล้วเป็นหลัก นักวิจัยก็เก็บข้อมูล ไปตามความจริงนั้น โดยการเขียนอธิบายสิ่งที่เห็นเองจากการสังเกต การบันทึกทุกสิ่งทุก อย่างที่พบซึ่งจะใช้เป็นฐานข้อมูลเปรียบเทียบว่า เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่ง มีการ เปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง โดยโรงเรียนเปรียบเทียบกับตนเอง การวิจัยปฏิบัติการนี้จึงเป็น ได้ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณพร้อม ๆ กัน การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมาประกอบข้อมูลเชิง คุณภาพก็ควรเลือกวิธีการเก็บข้อมูลและเทคนิควิธีให้สอดคล้องกับเรื่อง/สิ่งที่ประเมิน ผู้รับการ ประเมิน และผู้ประเมิน เช่นกัน

3.4 การตัดสินคุณค่าผลที่ประเมิน การตัดสินว่าประเมินแล้วได้อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด สำเร็จหรือไม่อย่างไรนั้น เป็นเรื่องที่ต้องเตรียมการไว้อย่างเหมาะสมในช่วง การวางแผน (Plan) การประเมินผลงานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการวิจัยปฏิบัติการ ตัวอย่าง เช่น การประกันคุณภาพภายในโรงเรียนจะเกี่ยวข้องกับงานทุกอย่างของโรงเรียนที่กำหนดไว้

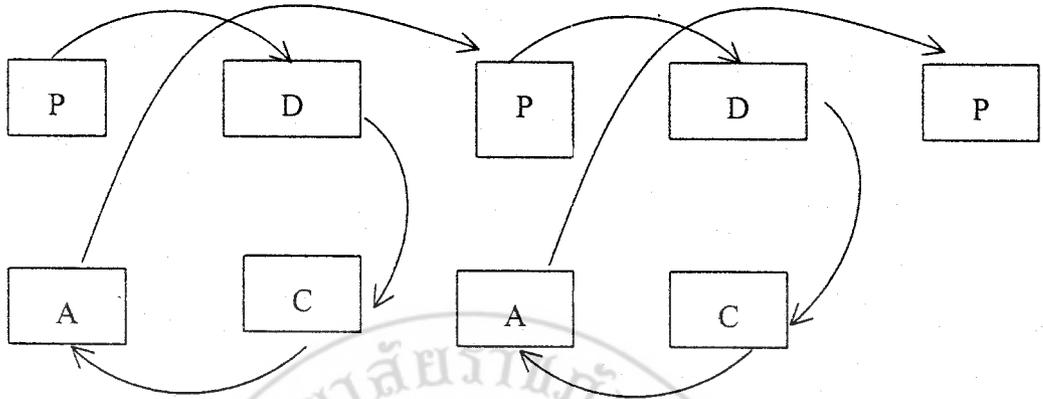
ในแผนดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่โรงเรียนวางไว้ โรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์และมาตรฐาน การประเมินผลเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเท่ากับโรงเรียนอื่น ๆ แต่จะเหมือนกันในหลักการที่ว่า กระบวนการประกันคุณภาพที่ดีจะต้องเริ่มต้นดำเนินการไปพร้อม ๆ กันทั้งโรงเรียน (Whole School Approach) ดังนั้น สัมฤทธิ์ผลของการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน จึงใช้เกณฑ์ การประเมินแบบอิงตนเอง โดยอาจใช้เกณฑ์และมาตรฐานคุณภาพระดับประเทศหรือของ ส่วนกลางเป็นฐานในการพิจารณาคำหนดเกณฑ์และมาตรฐานการประเมินตนเองภายใน โรงเรียนก็ได้

3.5 การเสนอรายงานผลการประเมิน เนื่องจากการประเมินตามแนวการปฏิรูป การศึกษาให้ความสำคัญกับผู้เรียน การเสนอรายงานผลการประเมินจึงเป็นการเสนอรายงาน สำหรับผู้เรียนเป็นรายบุคคล เช่น การจัดทำโปรไฟล์ (profile) แสดงผลการเรียนแต่ละรายวิชา ของผู้เรียน และการสังเกตของครู การเสนอรายงานผลการประเมินให้รายละเอียดมากกว่า การรายงานด้วยค่าเฉลี่ย ซึ่งเป็นการรายงานผลตามแบบเดิมที่ไม่อาจนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่าง เต็มที่เหมือนการรายงานผลการประเมินตามแบบใหม่

4. การนำผลประเมินไปสู่การปรับปรุง/พัฒนา (Act = A)

การนำผลที่วิจัยปฏิบัติการและประเมินได้ไปใช้ปรับปรุงงานทุกด้านของ โรงเรียนเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดของโครงการฯ นี้ ความเอาใจจริงเอาใจของผู้บริหารสถานศึกษา ครูทุกคน และคณะกรรมการสถานศึกษาที่จะเอาผลการประเมินมาพูดคุย อภิปรายขยายความ ให้เป็นรูปธรรมในการเข้าใจตรงกันถึงสาเหตุของความสำเร็จหรือล้มเหลว ของความเหมาะสมหรือไม่ ของกระบวนการและวิธีการทำงานของทุกฝ่ายในโรงเรียน ส่วนใด กิจกรรมใดควรแก้ไข ปรับปรุง คงไว้หรือตัดทิ้ง เป็นสาระที่ต้องมีการรวมพลังกันทั้งโรงเรียนเพื่อร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือแก้ไขทันที หากเป็นดังนี้ เกณฑ์และมาตรฐานที่โรงเรียนวางไว้ทั้งในช่วงที่ ประเมินแล้ว หรือจะประเมินต่อ ๆ ไป ก็จะสัมฤทธิ์ผลได้ตามที่โรงเรียนทั้งโรงเรียนต้องการ

วงจรการเรียนรู้ หรือการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งเทียบได้กับวงจร PDCA ที่นำเสนอ ข้างต้นเมื่อนักวิจัยทั้งผู้บริหารนักวิจัย ครูนักวิจัย และผู้สนับสนุน/นักวิจัยภายนอก ลงมือ ปฏิบัติการจริงในโรงเรียน จะต้องมีการดำเนินงานตามวงจร ข้างหลาย ๆ รอบ จนกว่าจะได้ ผลการวิจัยที่ตอบคำถามวิจัยตามที่นักวิจัยต้องการ หรือจนกว่านักเรียน/ผู้เกิดการเรียนรู้ตาม เป้าหมายที่กำหนด ดังนั้นการดำเนินการตามวงจรการเรียนรู้ จึงมีลักษณะต่อเนื่อง ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 วงจรการเรียนรู้แบบ PDCA

สาระสำคัญของโรงเรียน

1. โรงเรียนบ้านนาวง

1.1 ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนบ้านนาวง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านนา กิ่งอำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ มีเนื้อที่ 15 ไร่ 3 งาน 41 ตารางวา ได้เริ่มเปิดทำการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2482 ผู้ปกครอง ร้อยละ 80 มีอาชีพเกษตรกรรม มีรายได้เฉลี่ยคนละประมาณ 20,000 บาท ต่อปี

1.2 การจัดการศึกษา

โรงเรียนบ้านนาวง จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับ ประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2544 มีนักเรียน รวมทั้งสิ้น จำนวน 277 คน เป็นระดับชั้น อนุบาล 1-2 จำนวน 66 คน และระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 211 คน มี ข้าราชการครู จำนวน 15 คน จำแนกตามวุฒิเป็น ต่ำกว่าปริญญา 5 คน (กำลังศึกษาต่อ) ปริญญาตรี 9 คน และปริญญาโท 1 คน

โดยมี นายบุญเจือ สงเนียม ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านนาวง คนปัจจุบัน

1.3 จุดแข็งของโรงเรียน

1.3.1 ครูอยู่ในช่วงอายุ 36 - 50 ปี ทุกคนเป็นคนในพื้นที่หรือไม่ไกล จากโรงเรียน และมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองเพื่อพัฒนาผู้เรียน และแผ่นดินถิ่นเกิด ของตนเอง

1.3.2 ครูทุกคนจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้แผนบูรณาการ ที่เน้นสื่อ ธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และทำวิจัยในชั้นเรียน

1.3.3 ครูจำนวน 12 คน ได้รับการยกย่องเป็น “ครูแกนนำ” และ “บุคลากร ต้นแบบ” การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพัทลุง

1.3.4 ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูผู้สอนมีความสามารถเป็นวิทยากร ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่คณะครู โรงเรียนอื่น ๆ

1.3.5 โรงเรียนบ้านนาวงเป็นแหล่งเรียนรู้ ในหลักสูตรด้านต่าง ๆ ที่ เกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้โดยเน้นโรงเรียนเป็นฐานการเรียนรู้

1.3.6 กรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองแกนนำให้ความร่วมมือเป็น อย่างดีในด้านวิชาการ เป็นวิทยากร และแหล่งเรียนรู้ของนักเรียน

1.4 จุดอ่อนของโรงเรียน

1.4.1 ตั้งอยู่ไกลตัวเมือง ไม่มีโทรศัพท์ ไม่มีอินเทอร์เน็ต เพื่อการเรียนรู้ ของนักเรียน และครู

1.4.2 ผู้ปกครองย้ายถิ่นที่อยู่เป็นจำนวนมาก

1.4.3 ผู้ปกครองมีฐานะค่อนข้างยากจน และอยู่ห่างไกล กันดาร มี ระดับการศึกษาต่ำ

1.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

1.5.1 โรงเรียนได้ดำเนินการจัดการศึกษา ตามนโยบายของหน่วยงาน ต้นสังกัด โดยได้จัดทำธรรมนูญโรงเรียน และใช้แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นกรอบใน การบริหารจัดการงานในโรงเรียน ทั้ง 6 งาน มีคณะกรรมการสถานศึกษาร่วมบริหารจัดการ มีการประชุมโดยเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง

1.5.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เฉลี่ยร้อยละ 74 อยู่ในระดับปานกลาง มีนักเรียนที่มีความบกพร่อง จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 5.77 นักเรียนซ้ำชั้นร้อยละ 6.47

1.5.3 ผลการประเมินคุณภาพโรงเรียนตามมาตรฐานการศึกษา พบว่าอยู่ ในเกณฑ์ต่ำ เกือบทุกมาตรฐาน ได้แก่

มาตรฐานด้านครู พบว่า ครูยังไม่มีมีการวิจัยในชั้นเรียน ไม่มีแผน พัฒนาคุณภาพของตนเอง ไม่มีการจัดระบบข้อมูล ไม่จัดการเก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล แต่ครูเริ่มมีความตระหนัก และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอนตามแนวทาง การปฏิรูปการเรียนรู้มากขึ้น

มาตรฐานด้านการบริหาร พบว่า ไม่มีระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการอยู่ในระดับปานกลาง

มาตรฐานด้านนักเรียน พบว่า ยังขาดการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ขาดการคิดวิเคราะห์ ไม่รับผิดชอบการทำงาน มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมด้านพูดจาก้าวร้าว ปฏิบัติงานไม่ตรงเวลา และขาดการเสียดสีเพื่อส่วนรวม

2. โรงเรียนบ้านเตง (เรือนจูลประชาสรรค์)

2.1 ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนบ้านเตง (เรือนจูลประชาสรรค์) ตั้งอยู่เลขที่ 220 หมู่ที่ 4 ตำบลแหลมโดนด อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง โทรศัพท์ 074-615157, 615148 และ 615014 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ มีเนื้อที่ 133 ไร่ เปิดสอนครั้งแรกเมื่อ วันที่ 18 สิงหาคม 2483 ผู้ปกครองประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน มีรายได้เฉลี่ยประมาณ 15,000 บาท ต่อปี

2.2 การจัดการศึกษา

ในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนบ้านเตง (เรือนจูลประชาสรรค์) จัดการศึกษา 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ชั้นอนุบาล 1-2 ระดับประถมศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 217 คน เป็นระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 57 คน ระดับประถมศึกษา จำนวน 100 คน และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 60 คน มีข้าราชการครู จำนวน 15 คน นักการภารโรง จำนวน 1 คน

โดยมี นายพิน ชูทอง ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเตง (เรือนจูลประชาสรรค์) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2538 ถึงปัจจุบัน

2.3 จุดแข็งของโรงเรียน

2.3.1 ครู 15 คน มีวุฒิปริญญาโท 2 คน กำลังศึกษาต่อในระดับปริญญาโท 1 คน และจบปริญญาตรี 12 คน มีความเข้มแข็งทางวิชาการสูง

2.3.2 ครูมีอายุในช่วง 30-40 ปี มีภูมิสำเนาในจังหวัดพัทลุงด้วยกัน มีความรักกลมเกลียว เอื้ออาทร มุ่งมั่น ใฝ่รู้ พร้อมเป็นเพื่อนร่วมทางการเรียนรู้แบบกัลยาณมิตร

2.3.3 ชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการมีส่วนร่วมพัฒนาการศึกษาด้วยความพึงพอใจ โดยเฉพาะการพัฒนาสภาพแวดล้อม และการต้อนรับแขกผู้มาศึกษาดูงานในโรงเรียน

2.4 จุดอ่อนของโรงเรียน

2.4.1 ขาดแคลนอัตรากำลังครู

2.4.2 ขาดแคลนห้องเพื่อปรับใช้เป็นศูนย์แหล่งการเรียนรู้

2.4.3 ขาดแคลนเครื่องคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์การนำเสนอเพื่อการเรียนรู้ (Learning Presentation)

2.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

2.5.1 โรงเรียนได้จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งปรับปรุงจากแผนในปีก่อน บริหารจัดการงานในโรงเรียน ทั้ง 6 งาน

2.5.2 มีคณะกรรมการโรงเรียน ร่วมพัฒนาโรงเรียนที่มุ่งเน้นงานอาคารสถานที่ การหารายได้ให้โรงเรียน การระดมแรงงานช่วยเหลือโรงเรียน มีการประชุมกันปีละ 2 ครั้ง

2.5.3 ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนค่อนข้างต่ำ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนไม่ได้ดำเนินการอย่างจริงจัง มาตรฐานด้านผู้เรียนมีประสิทธิภาพค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม

2.5.4 ครูไม่จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (Teacher Improvement Plan : TIP) ไม่ทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

2.5.5 การบริหารขาดระบบข้อมูล และขาดระบบการบริหารฐานโรงเรียน

3. โรงเรียนหารเทา

3.1 ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนหารเทา ตั้งอยู่เลขที่ 468 หมู่ที่ 2 ตำบลหารเทา อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง โทรศัพท์ 074 - 695729 - 30 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีพื้นที่ 24 ไร่ 1 งาน 68 ตารางวา ได้เริ่มเปิดทำการสอนครั้งแรกในปีการศึกษา 2506

ปัจจุบันปีการศึกษา 2544 มีที่ดินภายนอกโรงเรียน เพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกงานวิชาชีพเกษตรกรรมของนักเรียน จำนวน 4 แปลง คือ

3.1.1 สวนยางพารา 2 แปลง เนื้อที่ 27 ไร่ 2 งาน 23 ตารางวา กรีดยางได้แล้วทั้ง 2 แปลง

3.1.2 สวนป่า เนื้อที่ 10 ไร่ 3 งาน 60 ตารางวา

3.1.3 ที่นา เนื้อที่ 7 ไร่ 3 งาน 60 ตารางวา ใช้ดำเนินงาน “โครงการเกษตรครบวงจรตามแนวทฤษฎีใหม่” ตามนโยบายของกรมสามัญศึกษา ในปีการศึกษา 2544

3.2 การจัดการศึกษา

ในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนหารเทาจัดการศึกษาใน 2 ระดับ 3 หลักสูตร คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 และชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ 1 – 3 (ปวช.1 – 3) สาขาพาณิชยกรรม และสาขาการบัญชี

มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 1,780 คน จำแนกเป็น ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 1,095 คน ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 568 คน และชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ 117 คน มีครุรวมทั้งสิ้น จำนวน 78 คน จำแนกเป็น ฝ่ายบริหาร 4 คน ฝ่ายปฏิบัติการสอน 68 คน ฝ่ายสนับสนุนการสอน 2 คน และครูจ้างสอน 4 คน

โดยมี นายสุภชัย ชนะสงคราม ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนหารเทา คนปัจจุบัน

3.3 จุดแข็งของโรงเรียน

3.3.1 ครูผู้สอน และผู้บริหารมีอายุในช่วง 30 – 50 ปี ใกล้เคียงกัน มีการทำงานแบบร่วมมือร่วมใจแบบพี่น้อง

3.3.2 ครูส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ การบริหาร โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการประกันคุณภาพการศึกษา ในระดับดี

3.3.3 ครูแกนนำของโรงเรียน 5 คน ให้การนิเทศครูเครือข่ายในโรงเรียน ในแบบกัลยาณมิตรนิเทศ ช่วยให้ครูโรงเรียนหารเทาผ่านการประเมินในภาคเรียนที่ 1/2544 เป็นครูแกนนำรุ่นที่ 2 ของจังหวัดพัทลุง จำนวน 28 คน

3.4 จุดอ่อนของโรงเรียน

3.4.1 ครูบางคนขาดความเข้าใจการปฏิรูปโรงเรียน การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.4.2 โรงเรียนอยู่ไกลจากจังหวัดพัทลุงประมาณ 70 กิโลเมตร การเดินทางไป – กลับ ระหว่างโรงเรียนกับจังหวัดต้องใช้เวลาชานาน

3.4.3 ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการวัดผลตามแนวใหม่

3.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

3.5.1 ครูประมาณร้อยละ 80 มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อยู่ในระดับ ดี

3.5.2 มีครูแกนนำระดับจังหวัด จำนวน 5 คน สร้างครูเครือข่ายภายใน โรงเรียน โดยใช้กัลยาณมิตรนิเทศในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

4. โรงเรียนวัดเกษมรัตน

4.1 ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนวัดเกษมรัตน ตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 ตำบลสะพานไม้แก่น อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา โทรศัพท์ 074 - 325242 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ เริ่มเปิดสอนใน พ.ศ. 2504 ประชากรในเขตบริการของโรงเรียนมี จำนวนประมาณ 1,300 คน ประชากรร้อยละ 70 นับถือศาสนาอิสลาม ประชากรส่วนใหญ่ เป็นผู้ที่มีรายได้น้อยฐานะค่อนข้างยากจน มีรายได้เฉลี่ยประมาณคนละ 25,000 บาทต่อปี ส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพทำสวนยางพารา รับจ้างกรีดยาง และเป็นพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรม

4.2 การจัดการศึกษา

โรงเรียนวัดเกษมรัตน จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับ ประถมศึกษา ในปีการศึกษา 2544 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 99 คน เป็นชาย 54 คน หญิง 45 คน เปิดทำการสอน 8 ห้องเรียน คือ ชั้นอนุบาล 1-2 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ชั้นละ 1 ห้องเรียน มีข้าราชการครู จำนวน 8 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 6 คน เป็น สายผู้บริหาร 1 คน เป็นสายผู้บริหาร 1 คน และสายผู้สอน 7 คน อายุเฉลี่ย 44 ปี อายุ ราชการเฉลี่ย 22 ปี มีนักการภารโรง 1 คน

โดยมี นางเอกจิตรา จันทร์จิตรจริงใจ ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียน วัดเกษมรัตน คนปัจจุบัน

4.3 จุดแข็งของโรงเรียน

4.3.1 นักเรียนมีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม มีสุขภาพ ภาย สุขภาพจิตที่ดี มีทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขตาม เป้าหมาย และวิสัยทัศน์ที่กำหนด

4.3.2 ครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียนได้พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา บุคลากรทุกฝ่ายมีการทำงานแบบร่วมมือ ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการศึกษา

4.3.3 บุคลากรส่วนใหญ่ของโรงเรียนมีความกระตือรือร้น สนใจใฝ่รู้ที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ และปฏิรูปการบริหาร ทำให้พัฒนาโรงเรียนให้มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นหลายประการ

4.4 จุดอ่อนของโรงเรียน

4.4.1 แม้ครูจะได้รับการพัฒนาโดยการฝึกอบรม แต่ในทางปฏิบัติจริง ลักษณะการจัดการเรียนการสอนของครูยังไม่เป็นไปตามแนวปฏิรูปทุกคน

4.4.2 โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ยากจนตามประกาศของจังหวัดสงขลา ชาวบ้านที่จะสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ ในการพัฒนาโรงเรียนนั้นมีน้อยมาก

4.4.3 นักเรียนจำเป็นต้องได้รับการฝึกทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากคอมพิวเตอร์

4.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

4.5.1 ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำสูง เคารพในวิถีประชาธิปไตย รับผิดชอบต่อความคิดเห็นของผู้อื่น และเน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

4.5.2 ครูผู้สอน จำนวน 7 คน มีคุณวุฒิระดับปริญญาตรี 6 คน และระดับอนุปริญญา 1 คน ครูทุกคนมีความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ แต่ยังขาดครูทางด้านดนตรีไทย

4.5.3 ครูผู้สอนบางคนไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สนองความต้องการ และความแตกต่างระหว่างผู้เรียน ไม่ได้ใช้สื่อการเรียน และเทคนิคการสอนที่หลากหลาย

4.5.4 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในทุกกลุ่มประสบการณ์เฉลี่ยร้อยละ 73.88 อยู่ใน “ระดับดี” เฉพาะกลุ่มทักษะภาษาไทย และคณิตศาสตร์อยู่ในระดับ “ปานกลาง” เฉลี่ยร้อยละ 69.56 และ 68.44 ตามลำดับ

4.5.5 นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ลักษณะเด่นของนักเรียนในด้านคุณธรรม คือ ความซื่อสัตย์ การช่วยเหลือผู้อื่น ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในพฤติกรรมของนักเรียน

5. โรงเรียนสามบ่อวิทยา

5.1 ประวัติโรงเรียน

โรงเรียนสามบ่อวิทยา ตั้งอยู่ เลขที่ 197 หมู่ที่ 1 ตำบลวัดสน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา โทรศัพท์ 074-399114 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีเนื้อที่

ประมาณ 35 ไร่ ได้เริ่มจัดตั้งโรงเรียนเมื่อ วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2512 เปิดทำการสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 10 ห้องเรียน มีครูจำนวน 19 คน นักการภารโรงจำนวน 2 คน

5.2 การจัดการศึกษา

ในปีการศึกษา 2544 โรงเรียนสามบ่อวิทยา จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น จำนวน 417 คน เป็นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 361 คน จัดเป็น 10 ห้องเรียน และระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 56 คน จัดเป็น 3 ห้องเรียน มีข้าราชการครู จำนวน 33 คน เป็นสายผู้บริหาร 1 คน และสายผู้สอน 32 คน

โดยมี นายนิยม ชูชื่น ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนสามบ่อวิทยามาตั้งแต่ปี 2542 ถึงปัจจุบัน

5.3 จุดแข็งของโรงเรียน

- 5.3.1 บุคลากรส่วนใหญ่มีความพร้อมในการเรียนรู้และพัฒนางาน
- 5.3.2 อัตราส่วนระหว่างประชากรต่อพื้นที่ของโรงเรียนมีไม่มาก
- 5.3.3 ชุมชนให้ความร่วมมือและสนับสนุนการศึกษา
- 5.3.4 ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ
- 5.3.5 พื้นฐานการเรียนรู้ของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

5.4 จุดอ่อนของโรงเรียน

- 5.4.1 ขาดบุคลากรเฉพาะสาขาวิชา และไม่ค่อยมีโอกาสได้ร่วมมือกันทำงานเป็นทีม
- 5.4.2 ชุมชนอ่อนแอด้านเศรษฐกิจ
- 5.4.3 ครอบครัวของผู้ปกครองนักเรียนส่วนหนึ่งแตกแยก
- 5.4.4 ชุมชนรอบโรงเรียนไม่ใช่ชุมชนของสังคมแห่งการเรียนรู้ แต่มีความต้องการให้นักเรียนได้เรียนและพัฒนาในระดับสูงขึ้น จึงขาดแบบอย่างที่ดีในสังคม
- 5.4.5 ขาดปัจจัยด้านเงินทุนและเทคโนโลยี
- 5.4.6 แหล่งเรียนรู้มีจำกัดและอยู่ไกลโรงเรียน ไม่มียานพาหนะขนส่งหรือติดต่อประสานงาน ต้องอาศัยรถรับจ้าง ซึ่งไม่สะดวกและมีค่าใช้จ่ายสูง
- 5.4.7 ความแตกต่างทางด้านศาสนาของนักเรียน

5.4.8 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ยังต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนด

5.5 คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ

คุณภาพของโรงเรียนก่อนเข้าโครงการ พิจารณา 3 ด้าน คือ ด้านที่เกี่ยวกับนักเรียน ด้านที่เกี่ยวกับครู และด้านที่เกี่ยวกับผู้บริหาร ตามประเด็นการประเมินมาตรฐานการศึกษา ดังนี้

5.5.1 ด้านที่เกี่ยวกับนักเรียน

5.5.1.1 ความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรเมื่อพิจารณาข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากการวัดผลประเมินผลภาคเรียนที่ 1/2543 ซึ่งเป็นระยะก่อนเข้าโครงการเปรียบเทียบกับภาคเรียนที่ 1/2544 ระยะดำเนินโครงการ โดยใช้ข้อมูลเฉพาะสัดส่วนของนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์กับนักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนทุกวิชา ได้ดังนี้

ตารางที่ 1 : ข้อมูลจำนวนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ผ่านเกณฑ์

ระดับชั้น	ภาคเรียน	ร้อยละของนักเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์	
		1/2543	1/2544
ม.1		8.94	6.15
ม.2		17.75	5.22
ม.3		12.14	4.66

จากตารางที่ 1 : แสดงว่าจำนวนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่ผ่านเกณฑ์เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนนักเรียนที่ลงทะเบียนเรียนมีเปอร์เซ็นต์สูงกว่าในระยะที่เข้าร่วมโครงการ

5.5.1.2 ด้านสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี ก่อนเข้าโครงการไม่ได้รับการส่งเสริมให้มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำไปสอดแทรกในกระบวนการของการเรียนรู้ตามสาขาวิชา

5.5.1.3 ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ก่อนเข้าโครงการ พฤติกรรมด้านคุณธรรม และจริยธรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ขาด คือ ความรับผิดชอบ ความมีวินัย ความรักสามัคคี และความมีน้ำใจ

5.5.1.4 ด้านทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักษาการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง นักเรียนไม่ได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะดังกล่าว ด้วยรูปแบบที่เหมาะสม ไม่สามารถติดตามเพื่อประเมินผลการเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นระบบได้

5.5.1.5 ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ การเรียนการสอนก่อนเข้า โครงการไม่ได้มุ่งเน้นการเปิดโอกาส ให้นักเรียนได้เกิดกระบวนการคิดอย่างหลากหลายมุ่งเน้น การสอนความรู้ เพราะฉะนั้นคุณลักษณะดังกล่าวจึงไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร

5.5.1.6 ด้านสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา โรงเรียนมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและเครื่องมือ อุปกรณ์การพัฒนาในด้านนี้มีผลงาน ปรากฏเพียงด้านศิลปะ ส่วนดนตรี กีฬา ยังเกิดผลไม่น่าพอใจเท่าที่ควร

5.5.1.7 ด้านทักษะในการทำงาน รักษาการทำงาน สามารถทำงาน ร่วมผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต ทักษะในการทำงาน และการปฏิบัติงานเป็น กลุ่มหรือเป็นทีม ได้รับการฝึกฝนน้อย ส่วนการส่งเสริมด้านอาชีพ หรือการสร้างเจตคติต่อ งานอาชีพสุจริต นักเรียนขาดโอกาสได้ศึกษา สัมผัสกับงานอาชีพจริง

5.5.2 ด้านที่เกี่ยวกับครู

ครูมีความสามารถด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญ ก่อนเข้าร่วมโครงการ มีครู – อาจารย์ที่สามารถศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาการเรียน การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้เพียง 8 คน ในจำนวน 30 คน

5.5.3 ด้านที่เกี่ยวกับผู้บริหาร

5.5.3.1 ผู้บริหารมีภาวะผู้นำ มีความสามารถในการบริหารจัดการ ผู้บริหารให้ความสนใจเรียนรู้ และให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการทางด้านวิชาการอยู่ แล้ว แต่ยังขาดทิศทางและเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับการนิเทศพัฒนางาน

5.5.3.2 การจัดโครงสร้างองค์กร/โครงสร้าง และการบริหารงาน อย่างเป็นระบบ ครบวงจรให้บรรลุเป้าหมาย มีการจัดโครงสร้างการบริหารงานตามแบบของ การบริหารงานโรงเรียนโดยทั่วไป ไม่ได้มุ่งเน้นคุณภาพตามแนวทางของการปฏิรูปการศึกษา

5.5.3.3 สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมและการเรียนการสอนโดย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการดำเนินการอยู่บ้างสำหรับครูผู้สอน 7 – 8 คน ในบางหน่วย การเรียนรู้ แต่ไม่ครอบคลุมตลอดหลักสูตร